

SOSYAL KONTROL

Çeviren: Mübeccel Battalgil

Sosyal kontrol şimdiye kadar geniş manada ifade edilmiştir. Bütün sosyal meselelerin sonucu sosyal kontrole bağlıdır. Sosyoloji esas itibarıyla sosyal hâdiseler ve insanın tabiatıyla alâkadar olduğu için sosyal kontrole önem veriliyor. Sosyal kontrol ve cemiyette fertlerin karşılıklı tesirinin başı münazaradır. Mütabakatla belli başlı bir şekil alır ve temessülle de tesbit edilmiş olur. Bu vetireler vasıtasile bir birlik, cemiyet halini alır. Böylece tradision âdeti, mit, dini, ve siyasi itikatlar halkın fikirleri ve kanun gibi muhtelif fikirleri olan sosyal kontrol teşekkül eder.

Sosyal kontrolü alâkadar eden bahıslar üç nokta altında toplanır:

- a) Sosyal kontrolün ilksel şekilleri
- b) Genel noktayı nazar (public opinion)
- c) Müesseseler (institution)

Bu suretle kontrolün kalabalıkda, seremoni, şöret ve tabuda kendi kendine nasıl inkişaf ettiğini görürüz.

a) Sosyal kontrolün ilksel şekilleri - Sosyal kontrolün en basit şekli fertlerin birbirine müessir olduğu halk (crowd) daki kontroldur. Bu hayvan-sürülerinde de görülür. Bir koyun sürüsü korkudan, yahut sıcak ve susuzluktan ne yapmak istediğini bilmez ve bir daire içinde dönmeye başlar. Buna (milling) adı verilir; Yani değirmenin kanatları gibi dönüş. Rahatsızlık veya korku ifade eden bu dönüş bir nevi kolektif harekettir. Bu hareket bir müddet devam eder; silâh patlar, veya gök gürlerse sürü dağılır. İşte sürüdeki, bu dönme hareketi insan cemiyetlerinde de sezilir. Korku veya rahatsızlık sık sık sosyal huzursuzluk doğurur. Meşhur romancı (Tolstoi) büyük romanı "Harp ve Sulh," da 1812 Fransız - Rus harbini doğuran sosyal sebeplerin Napolyonun elinde olmayarak kendisini mahva sürüklediğini anlatır.

1870 de Bismarck tarafından Fransanın Prusyaya harp ilân ettirilmesi, 1914 de Avusturyanın Sırbıstana harp açması ve bu yüzden dünyaya harbinin başlaması aynı sebepten doğmuştur.

Bu, kontrolün en ilksel, basit bir şeklidir. İlksel kuvvetlerden do-

ğar. Bu kuvvetler diğer bazı tabiat kuvvetleri gibi bir dereceye kadar değiştirilebilir.

Tarihi buhranları doğuran vetireler sürüdeki dönmeye (Milling) benzer. Mâli depressiyonlara, paniklere sebep olan Psikolojik faktör bütün kolektif hareketlerde görülen faktördür.

(Enteraction) un bu daire şekli gurupdaki bağlılığı arttırmak ve fertleri kolektif hareket için hazırlamak (Mobilize) içindir.

Kontrolün bütün diğer şekillerinde - Seremonide, halk intibağı (Publik opinion) veya kanunda, ilksel sosyal kuvvetlerin birbiri üzerine tesiri görülür. Sosyal kontrol diye ekseriyetle şuna deriz:

Bir işle ödevlenmiş bir kimsenin sosyal vetireye karışması meselâ, polis bir suçluyu yakalar, hakim cezalandırır. Bunlar sosyal kontrolün kendini gösterdiği yakın misallerdir.

Kontrolü sosyal yapan bu hareketlerin âdet, kanun ve halkın görüşü (Publik opinion) oluşudur.

Kalabalık (Crowd) kontrolün diğer şekillerden farkı, geleneği olmayışıdır. Hiçbir hususta maziye nazarı itibare almadığı için senboller, seremonileri yoktur. Seremoni metodu maziye hatırlayarak yaşamaktır. Bunda evvelce mülhem kolektif aksiyonların heyecanı his edilir. Meselâ, yerli vahşilerin dansı, harbi dramatik bir şekilde gösterir ve harp heyecanını yeniden uyandırır.

Bu, seremoninin kontrol oluşunu gösteren bir misaldir. Geçmiş bir harbin hatıralarını canlandırmak harbin bir yenisine hazırlar. İptidai insanların karakteristik bir vasfı olan bu dans kolektif birleşmedir. Sürüde görülen (Milling) yani, dönme hareketinin konvansiyonel şeklinden başka bir şey değildir.

b) Halkın görüşü (publik opinion) - bunu sosyal bir hava diye nazarı itibare alırız. Belli zamanlarda ve belli şartlar altında, belli bir istikamete ve gayeye doğru giden muntazam bakışlı bir fikir cereyanı görürüz. Mamafih bazen bu fikirlerde intizamsızlık da vardır. - Fırtınalar, değişiklikler veya süküt görülür. (Public opinion) daki bu âni değişikliğe siyasiler (lantslide) "yerinde kayma,, diyorlar. Kalabalıkta (rowd) olduğu gibi bunda da fertlerin birbirine bağlı olduğu kâh geniş kâh dar bir hareket çerçevesi vardır. Bir sürüde heyecanlı bir anda görüldüğü gibi bu çerçevede gurup tarafından bir ferde tamamen tefevvuk görülmez - umumu alâkadar eden bir nokta vardır.

Fertlerin karşılıklı bağlılığı (public opinion) un hududunu çizer (Public opinion) kalabalık'a benzer. Parlamento veya püblik bir mitink gibi tam bir organizasyon değildir, fikirlerin paylaşıldığı bir nazariye-

dir. Püblük hareket noktasının yalnız muhiti değil, ortası da vardır. Paylaşmada genel görüşü teşkil eden fertlerin fikirlerini beyan ettikleri sahanın bir dikkat noktası vardır ki fikirler bu noktanın etrafında dönerler.

Bu dikkat noktası değişir. Bu değişme halkın fikirlerinin tebeddülünü teşkil eder. Belli bir istikamet ve gayeye vasil olduysa buna sosyal movement deriz.

Umumun dikkat noktası hareket etmez bir hale gelirse püblük çerçevesi daralır, bu çerçeve daraldıkça görüş (opinion) kökleşir.

Bu buhran hadisesidir. İşte, sürü bu noktada birbirine girer. Bu buhranın çok zararları görülebilir. Kriz şartları altında hemen beliren diktatörlük iç ve dış bozukluklara karşı koymak için lâzımdır.

(Püblük) ekseriyetle alelâde bir kütle diye tasvir edilmiştir. Halbuki şu fark görülür: Kalabalığın kaynaşması esnasında, vahşilerin arasında olduğu gibi, sosyal kuvvetlerin birleşmesi görülür, birleşen bu kütle sosyal bir birlik olur, (Püblük) de ise bu birlik yoktur. (Püblük opinion) dediğimiz temayüller adi omotionlar değildir. Bunlar müzakere ile kararlaştırılır. Bu müzakere fertler taraf tutarlar; tenkit edilmeye tahammül edemiyen zevat kimse itibare alınmaz. Bu suretle görüş (opinion) (crowd) da olduğu gibi sırf emotion değil, hükümle meydana gelmiştir.

(Püblük) her zaman rasioneldir. Ona bu rasionelliği veren müzakere şekline girmiş rekabettir.

(Public opinion) ile fazlalaştırma (Mores) arasında da fark gözetmek doğru olur. Âdetler insanın eskiden beri yapmağa alışmış olduğu şeylerdir denebilir. Bu âdetler fazlalaşıp yer edince sırf hakikat değil, aynı zamanda mazi de kararlaştırılmış (Public opinion) halini alır. O halde fazlalaştırma, bir zamanlar yer etmiş fakat sonraları, unutulmuş (public opinion) ların kararlarıdır. Şüphesiz ki bu hükümlerin ekserisi eski formüllerin tekerrüründen başka bir şey değildir. Fakat bazan bizi alâkadar eden bir bahis üzerindeki müzakere görüşümüzü tamamen değiştirebilir. Bu vaziyette "biz jüjmanlar çıktığı ve opinionlar muhitine doldurup kararlarımıza şekil veren tesirlerin merkezi vaziyetine düşeriz.,,

(Püblük opinion) un nasıl fertlerin birbirine tesirinden doğup kanununun esası olan moral hükümlerin vücude geldiğine günlük hayatımız bir misaldir.

c) Müesseseler (institution): — Sunner'a göre müessese bir fikir ve structure'den müteşekkildir. Müessese, düşünce, alâka veya fonksion'u izah eder! Structure ise idesini teşkil eder ve ideyi işletir.

Âdet ve genel görüşte nasıl cemiyetteki her ferдин hissesi varsa her ferдин (structure) yaradılmasında da hissesi vardır. Bu structure belli bir sosyal fonksionu havi olursa (institution) deriz.

Müesseseler kanunlar gibi vucut bulur, fakat ancak uyuşacakları sosyal bir varlık var olursa müessir olabilir. Bunlar da kanunlar gibi fazlalaştırma üzerinde durur ve (Public opinion) la tutunurlar; aksi takdirde işe yaramazlar.

Kanun rasyonelliği (Public opinion) gibi emin olmadığımız şeylerin araştırılmasından doğar. Kanunun esası âdete dayanır. Âdet alıştığı-mız şeylerdir. Bir gurup âdet doğurur. Bu âdetlere, cemiyetin görüşüne göre, iyi veya fena deriz. Kanun bu görüş noktasını kesinleştirir. Mafih kanun; hakikatle hareketin tetkiki ile büyür; âdet hakikate sadık kalır. Kanun, aksion düzenini çerçeveseler. Primitif cemiyette kanunla hakikat arasında bu fark yoktur. Cemiyet ilerledikçe fark meydana çıkmıştır.

Kanunun tekâmülü ve ona karşı gösterilen alâka cemiyetlerin tekâmülü ile olmuştur.
